

Bart Somers (Open Vld) is beschaamd over Europa

“Andere levensbeschouwingen

“Er zijn minder tegenstellingen tussen zingeving vanuit het goddelijke en het immanente, het niet bovenzinnelijke, dan met het nihilisme, het hedonisme, het materialisme”, vindt Bart Somers. © LUC GORDTS

Samen leven; niet naast elkaar, en met veel empathie voor elkaar. Dat is liberaal politicus Bart Somers' recept voor een vredige samenleving. Nieuwkomers op onze basiswaarden wijzen zonder die tegen hen te gebruiken, behoort tot zijn geloof. “Zingeving is belangrijk voor de mens en het contact met andere levensbeschouwingen maakt ons vrijer. Maar religie moet wel wijken als ze in botsing komt met onze basiswaarden.”

BOUDEWIJN VANPETEGHEM / Open Vld'er Bart Somers (52) draait al geruime tijd mee in de politiek, waar hij de hoogste echelons betrad: partijvoorzitter en Vlaams minister-president. Hij mag zich sinds vijftien jaar burgemeester van zijn geboortestad Mechelen noemen en hij heeft al veel parlementaire jaren op de teller staan. Sinds de jongste parlementsverkiezingen, in 2014, heeft hij zitting in het Vlaams parlement waar hij de liberale fractie voorzit. De man heeft de jongste jaren onder meer veel energie

gestoken in de kwestie van jongeren die van hieruit naar het Midden-Oosten trekken om er in de rangen van terreurbewegingen te gaan vechten. Met succes, benadrukt hij, want uit Mechelen zijn er geen naar ginds afgereisd.

Er wonen veel nationaliteiten in Mechelen, niet?

“In Mechelen woonden in de jaren tachtig van de vorige eeuw naast de oorspronkelijke bevolking, mensen die uit Marokko kwamen. Van-

daag leven er in mijn stad 124 nationaliteiten en wordt de helft van de kinderen geboren in gezinnen met een allochtone achtergrond. We hebben met superdiversiteit te maken. Diversiteit op zich is geen probleem. Waar we mee kampen, is de schijndiversiteit waarin we leven en waarbij groepen in hun getto vertoeven. Daardoor dreigen breuklijnen in de samenleving samen te vallen: moslim, arm, achtergestelde buurt enzovoort. Het betekent een tijdbomb onder onze maatschappij. Wanneer mensen naast en niet met elkaar leven, krijg je een explosieve toestand; een gemeenschap is enkel werkbaar wanneer we samen leven.”

“De ontmoeting met andere overtuigingen, politieke en religieuze, houdt een mens een spiegel voor waardoor hij zijn ideeën kan verdiepen en eventueel veranderen. Dat maakt iemand rijker en sterker. Mensen hebben veel identiteiten. Ik-

zelf ben Vlaming, Mechelaar, vader, jurist, liberaal enzovoort. Het komt er in een gemeenschap op aan in te zetten op de identiteit die mensen delen. In mijn stad is dat Mechelaar zijn. De gemeenschappelijke identiteit naar boven halen, is niet gemakkelijk, maar het is zeker doenbaar.”

“Meer inspanningen doen om andere te begrijpen.”

“Er komt veel empathie kijken wanneer we omgaan met mensen die een andere cultuur hebben. We dienen meer inspanningen te doen om de andere te begrijpen. Daarom ben ik bezorgd over de islamschool waar sommige Mechelaars

ontmoeten, vergroot vrijheid”

voor ijveren. Niet omdat het om de islam gaat, maar omdat het een concentratieschool wordt met enkel kinderen die een allochtone achtergrond hebben. Het zal de segregatie doen toenemen en zodra het zover is, zal je dat proces niet kunnen terugdraaien. Tegelijkertijd kan ik er niet bij wanneer iemand opwerpt dat op een kinderkamp in halal eten voorzien een probleem is. Dat is het toch niet voor vegetarisch voedsel en ik vermoed sterk dat er ook geen moeilijkheid is wanneer koosjer voedsel ter sprake komt.”

Wat vindt u van de katholieke dialoogschool, die recentelijk voorwerp van veel debat is?

“Voor mij valt er nog veel te verduidelijken over wat de katholieke dialoogschool precies inhoudt. Hoe dan ook moet elk kind in zijn school worden erkend en geëerbiedigd in zijn identiteit. Dat is de basis voor welbehagen. In het andere geval vermink je kinderen en dragen ze die letsels levenslang mee. Levensbeschouwelijke diversiteit zie ik als positief, maar er zijn basisafspraken en -waarden die voor iedereen gelden, zoals onze fundamentele rechten en vrijheden, de gelijkheid van man en vrouw, de scheiding tussen kerk en staat, de vrijheid van meningsuiting. En niet te vergeten: het non-discriminatiebeginsel – het uitschakelen van racisme en discriminatie –, dat misschien wel de belangrijkste waarde is en samenhangt met het individualisme.”

“In Mechelen hebben we geen hoofddoekenverbod.”

“We spreken wel degelijk over basiswaarden, die de voorwaarde zijn voor onze vrijheid en verschil mogelijk maken. Daarom dien je ze niet uit te breiden naar van alles en nog wat, kleding en eten bijvoorbeeld. Je mag ze bovendien niet gebruiken als instrument tegen groepen, want dan duw je ze tegen de muur en plooi je op zichzelf terug. Zoek wegen om de emancipatie echt te versterken, bijvoorbeeld langs rolmodellen. Een verbod op het dragen van een hoofddoek is een heikele kwestie, maar voor mij is zo'n verbod enkel nodig als de sociale druk zo groot is dat vrouwen zich verplicht voelen er een te dragen. De basiswaarden waarover ik het heb, wegen zwaarder door dan de religie en als die ermee botst, dient ze in te binden. Maar je moet die botsing niet zoeken en aanvaarden dat anderen anders zijn. Het onderwijs dient die basiswaarden mee te geven en ik ben geen voorstander om levensbeschouwing buiten de schoolmuren te houden.”

Hoe zit het met de botsing tussen dierenwelzijn en het onverdoofd slachten, dat deel uitmaakt van het geloof bij moslims en joden?

“Het verbod op onverdoofd slachten komt er. De religieuze uitzondering kun je niet in stand houden. Toch pleit ik voor terughoudendheid en vooral voor dialoog. Dat is uit pragmatisme ingegeven; een samenleving dien je bij elkaar te kunnen houden. Trouwens, ik ken voor-

“Elk zingevend project is iets waardevols.”

standers van het verbod op onverdoofd slachten die daar geen tegenstelling in zien met de ‘sport’ die ze beoefenen: jagen” (*lacht*).

Er loopt een discussie over het inschrijven in de grondwet van de neutraliteit van de staat.

Hoe ziet u dat?

“Ik ben daar evident voor. Neutraliteit is iets anders dan de *laïcité* zoals de Fransen die zien. Je moet van die Franse zienswijze, van die ideologie geen staatsideologie maken. Elke levensbeschouwing, elk zingevend project is iets waardevols. Er zijn minder tegenstellingen tussen zingeving vanuit het goddelijke en het immanente, het niet bovenzinnelijke, dan met het nihilisme, het hedonisme, het materialisme.”

“De Franse overheid gaat uit van neutraliteit in alles wat ze doet. In de Angelsaksische wereld beleven ze die neutraliteit op een andere manier en vanuit de diverse samenleving. Het is een benadering die me meer ligt. Mensen hebben een overtuiging en mogen die laten zien – in Mechelen hebben we geen hoofddoekenverbod –, maar de ambtenaar moet elkeen op een neutrale en eenzelfde wijze behandelen. Iemand die achter het loket een shirt van Racing Mechelen draagt, dient de burger met een shirt van KV Mechelen die voor het loket staat, even correct te helpen als eender welke stadsgenoot – en vice versa (*lacht*). Een mens is niet neutraal, maar de daden die de ambtenaar stelt, moeten dat wel zijn. Hij moet de burger objectief en correct bedienen waarbij hij de regels voor iedereen gelijk toepast. Een samenleving is niet grijs; hoe meer kleur hoe beter. Ik omarm die diversiteit, maar eis wel dat een ambtenaar – weze het een christen, een moslim, een liberaal, een socialist, een man, een vrouw, noem maar op – elkeen in gelijke omstandigheden gelijk behandelt.”

Sommigen vinden dat religie en geloof uitsluitend tot de persoonlijke levenssfeer horen.

“Weet u, het standpunt dat levensbeschouwing een privékwestie is, komt van de bezorgdheid dat de staat neutraal dient te zijn. De botsing waarover ik het zonet had, gaat over kwesties waarbij de overheid dicht komt bij wat een religie denkt en ermee in tegenspraak is – bijvoorbeeld inzake abortus en euthanasie. In die gevallen mag er geen twijfel bestaan dat de levensbeschouwing moet wijken.”

“Samenleving is niet grijs, hoe meer kleur hoe beter.”

“Dat betekent niet dat we aan negationisme moeten doen; een mens zoekt naar zingeving. Velen zijn er actief mee bezig en we moeten dat als waardevol aanvaarden en koesteren. Zelf ben ik een cultuurchristen en een atheïst. Het belet niet dat ik over zingeving denk en daar soms over twijfel. Waarom zijn we hier? Wat doen we hier? Het is de rijkdom van de pluralistische samenleving dat er diverse mens- en wereldbeelden bestaan.”

Het debat over neutraliteit is opgeflakkerd door de recente aanslagen en de vraag naar de plaats van de islam in onze samenleving.

“Moskeeën bij ons worden gesponsord door landen van herkomst zoals Marokko en Saudi-Arabië. Stilaan beginnen moslims in het Westen te benadrukken dat het geld van hier moet komen. We erkennen en ondersteunen ‘moderne’ moskeeën te weinig. Dat komt mede omdat de islam geen hiërarchische structuur heeft zoals de katholieke kerk. We proberen daar een surrogaat voor te creëren: de Moslimexecutieve, maar je kunt geen kopie van de katholieke kerk op de islam plakken. De staat kan de imamopleiding niet zelf organiseren, maar wat doen we als de Moslimexecutieve daar niet in slaagt? Als er geen oplossing komt, moeten we proberen stappen vooruit te doen met een deel van de Moslimexecutieve. Want het is heel belangrijk wie er in een moskee de plak zwaait. Het betekent een wereld van verschil voor het discours dat er wordt gehanteerd. Moslims vormen geen monolithisch blok. Hun gemeenschap wordt ook in het Westen steeds diverser. We krijgen imams die hier zijn opgegroeid. Tot tien jaar geleden waren die er niet. Toegegeven, ze zijn nog met te weinig en de evolutie gaat niet snel genoeg.”

“We ondersteunen ‘moderne’ moskeeën te weinig.”

Wat denkt u over een Europese islam?

“De malaise in Europa heeft niet zozeer een religieuze dimensie. Ons continent staat op een tweesprong als nooit tevoren sinds de Tweede Wereldoorlog. Er heerst grote twijfel over het voort integreren van Europa. Dat komt door de transitieperiode waarin we leven, die angst en onzekerheid meebrengt. Terugplooi je op zichzelf is evenwel niet het antwoord daarop. Integendeel, we moeten absoluut verdergaan op het ingeslagen pad van de integratie willen we onze waarden, onze ethiek in de wereld doen wegen. De Europeanen zijn met vijfhonderd miljoen; de Chinezen met meer dan het dubbele en er zijn nog grote blokken.”

“Ik ben in 1989 naar Berlijn gegaan. De Muur viel en ik moest daar aanwezig zijn. Hetzelfde gevoel had ik twee jaar geleden met Oekraïne en ik ben naar het Maidanplein gereisd. Russisch president Vladimir Poetin palmt de Krim in en we kijken ernaar. De Turkse president, Recep Tayyip Erdogan, is een dictator gewor-

den en wij bakken er zoete broodjes mee. Het zijn twee frappante voorbeelden waar we het tegendeel moeten doen en de moed dienen te hebben ons ertegen te verzetten. Dat is heel wat anders dan op een apothekersweegschaal te berekenen wie van de lidstaten een euro minder krijgt en wie een euro meer.”

“Nog veel drempels voor mensen van goede wil.”

Doelt u dan op een Europa als een te exclusief economisch project?

“Mijn geloof in de Vlaamse versie van de *American dream* is groot. Mensen die de handen uit de mouwen steken, moeten kunnen vooruitgaan. Daar komt veel eigen verantwoordelijkheid bij kijken. Maar we zitten onderaan de maatschappelijke ladder met een groep die niet hogerop geraakt en we erkennen te weinig dat er nog veel drempels bestaan voor mensen van goede wil. We hadden het al over discriminatie en racisme. Denk bijvoorbeeld aan de huurmarkt. Ik krijg soms mensen over de vloer die wegens hun naam niet aan een huurwoning geraken. Dat maakt me bijzonder boos.”

Europese waarden en voldoende diversiteit brengen ons bij het vluchtelingenvraagstuk.

“In het Nabije Oosten gebeurt hetzelfde als in Midden- en Oost-Europa in de jaren 1935-1950: het wegzuiveren van de diversiteit. Etnische Duitsers in meerdere landen zagen zich weggejaagd naar Duitsland en de deportaties op bevel van Jozef Stalin zijn genoegzaam bekend. Het resultaat waren ‘homogene’ Europese landen. Voor de Tweede Wereldoorlog was diversiteit de norm in Europa.”

“Eenzelfde uitzuivering heeft plaats in het Midden-Oosten. Christenen en Jezidi's worden verdreven of vermoord. Soennieten en sjiieten staan er elkaar naar het leven. Het gevolg is een massale vluchtelingenstroom, die de vraag doet rijzen hoe we daarmee moeten omgaan. Enkele weken geleden ging ik naar Hongarije. Ik ben geen voorstander van open grenzen, maar wat ik daar heb gezien, maakte me beschaamd als Europeaan en democraat. De wijze waarop ze er vluchtelingen behandelden, is noch meer noch minder een ontarding van ons beschavingsniveau. We moeten samen vechten voor wat uit de assen van de Tweede Wereldoorlog is opgebouwd: solidariteit, mensenrechten, rechtstaat, democratie. We moeten in dat Europese model geloven en er mensen voor winnen, welke hun achtergrond ook is.”

“Europese integratie betekent niet dat we er een meltingpot van maken. Er blijft voldoende culturele diversiteit over. Wel lopen we het risico dat ze ons ooit zullen verwijten dat we het Europese project hebben laten vastlopen. Er kan niet genoeg worden herhaald dat er meer Europa moet komen; een geïntegreerd en efficiënt Europa.”